PONDEREA „DREPTULUI CONTRAVENȚIONAL” ÎN CADRUL SISTEMUL DE DREPT AL REPUBLICII MOLDOVA

THE POSITION OF THE “CONTRAVENTIONAL LAW” IN THE FRAMEWORK OF THE RIGHT SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Oleg PANTEA, dr. în drept, conf. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: In the proposed work, are reflected a series of arguments regarding the identification of the “contraventional law” as a self-standing branch. In this regard, were emphasized the key elements that differentiate one branch of law from the other: the regulatory object, the regulatory method, the fundamental principles of contraventional law. A special place in the work was dedicated to the terminological system, as an element that distinguishes between the contraventional law and other branches of law.

Cuvinte-cheie: *sistem de drept, ramură de drept, principii fundamentale, drept contravențional, normă juridică, obiect de studiu, relații sociale, metodă de reglementare.*

Pornind de la ideea că viața socială exprimă o diversitate de norme de drept, fie acestea constituționale, administrative, contravenționale sau de altă natură, toate luate împreună formând un sistem bine construit din instituții juridice și ramuri de drept, adoptate și asigurate de către stat și caracterizate prin unitate și integrativitate. Aceasta rezultă din multitudinea de relații sociale ce constituie obiectul reglementărilor într-un stat și din utilitatea diferențiată a formelor de realizare a voinței legiuitorului.

Gruparea mai largă de norme și instituții juridice, care sunt legate între ele prin obiectul lor comun (un anumit complex de relații sociale pe care le reglementează), prin anumite principii comune ce stau la baza lor, precum și prin unitatea de metodă folosită în reglementarea relațiilor sociale respective, potrivit intereselor din societatea respectivă, formează ramura de drept.

O categorie aparte de norme juridice se referă la *manifestări negative de comportament*, cu un grad redus de periculozitate, ce prejudiciază anumite valori ocrotite de lege, afectează drepturi şi libertăţi legitime a persoanelor. Avem în vedere normele din aria *dreptului contravențional*.

În lumea cercetătorilor din domeniul dreptului nu există un punct de vedere comun privitor la locul și rolul dreptului contravențional în sistemul național al dreptului. Unii savanți consideră dreptul contravențional o subramură a dreptului administrativ, alții parte componentă a dreptului penal și a treia categorie, opinie

susținută și în această lucrare, dreptul contravențional – ramură distinctă a dreptului.

În context, vom porni de la criteriile care stau la baza divizării dreptului în ramuri de drept și instituții juridice: obiectul reglementării juridice, metoda de reglementare utilizată, principiile fundamentale comune ale grupării respective de norme, sistemul terminologic.

Criteriul fundamental de identificare a ramurii de drept îl constituie obiectul reglementării juridice așa cum sunt relațiile sociale, ce sunt reglementate de un anumit grup de norme juridice.

Obiectul de reglementare a dreptului contravențional constituie grupul relațiilor sociale ce apar în contextul soluționării cauzelor contravenționale, precum și relațiile sociale cu privire la prevenirea săvârșirii de noi contravenții. Deducem două grupuri de relații sociale:

1. Care apar în contextul soluționării cauzelor contravenționale și include etapele ce trebuie parcurse de organele abilitate ale statului în acest sens:
- relațiile sociale cu privire la constatarea faptelor contravenționale;
- relațiile sociale privind examinarea cauzelor contravenționale;
- relațiile sociale în legătură cu adoptarea unor decizii în cauze contravenționale;
- relațiile sociale apărute în legătură cu contestarea deciziei contravenționale;
- relațiile sociale în privința executării deciziilor pe cauze contravenționale.

2. Care se referă la prevenirea săvârșirii de noi contravenții și include un șir de instrumente utilizate de autoritățile statului:
- relațiile sociale cu privire la informarea publică (prin elaborarea, difuzarea de materiale, ghiduri și alocarea informațiilor pe paginile oficiale ale instituțiilor);
- relațiile sociale cu privire la instruire (organizarea cursurilor, a seminariilor de instruire);
- relațiile sociale privind îndrumarea socială (prin publicarea celor mai des întâlnite spețe, alături de soluțiile de îndrumare valabile în aceste cazuri, exercitarea de către funcționari a rolului de îndrumător în cadrul controalelor efectuate).

Dreptul contravenţional, prin normele sale materiale (partea specială a Codului contravenţional al Republicii Moldova), stabileşte faptele dăunătoare (periculoase) considerate drept contravenţii şi sancţiunile contravenţionale aplicabile persoanelor care săvârşesc astfel de fapte. Din cele expuse, reiese că obiectul dreptului contravenţional este condiţionat de raporturile juridice care se nasc din momentul intrării în vigoare a legii care stabileşte fapta antisocială considerată drept contravenţie şi sancţiunea pasibilă de aplicare [3, p. 7].

Reiterăm valoarea cunoașterii obiectului și metodei de reglementare a unei ramuri de drept, deoarece anume de ele depinde gruparea normelor juridice într-o ramură de sine stătătoare, apoi de caracterul și tipul lor depinde caracterul normelor ce formează conținutul dreptului respectiv.

Metoda de reglementare în dreptul contravențional stabilește modul cum sunt reglementate relațiile sociale; cuprinde căile, procedeele de acțiune a normelor juridice ce determină caracterul relațiilor sociale, admit sau interzic un anumit comportament oamenilor. Dreptul contravențional se caracterizează prin metoda „imperativă", care poartă un caracter autoritar. De reţinut un aspect foarte important: în relațiile contravenționale, subiectele se află pe poziţie de inegalitate juridică, unele faţă de altele. Având în vedere că una din părțile acestor relații este statul, în ipostaza de subiect special, acesta impune reguli de conduită obligatorii și asigură respectarea lor, iar cealaltă parte - persoana fizică sau juridică (subiectul răspunderii contravenţionale), este obligată ca să le respecte sau, după caz, să suporte consecințele în cazul nerespectării acestor prevederi, măsuri de constrângere statală.

Metoda autoritară în dreptul contravențional se manifestă prin două forme: convingerea şi constrângerea. Convingerea apare deseori ca mijloc de prevenire a contravențiilor; constrângerea ca metodă de reglementare se împarte în patru grupuri mari de măsuri care, în general, corespund sarcinilor de bază ale autorităților statului pentru combaterea contravenţionalităţii:

- măsuri de prevenire a faptelor contravenționale;
- măsuri de curmare (reprimare) a faptelor contravenționale;
- măsuri de asigurare a desfășurării procedurii contravenţionale;
- aplicarea sancţiunilor contravenţionale [3, p. 9].

Dreptul contravențional apare în conjunctura unei ramuri distincte ale dreptului și datorită *principiilor fundamentale* în materie contravențională. În ramura dreptului contravenţional, principiile sunt idei directoare care călăuzesc elaborarea şi realizarea normelor de drept contravenţional, fiind deci prezente în întreaga reglementare juridico-contravenţională. Toate normele şi instituțiile dreptului contravenţional se subordonează principiilor fundamentale, iar acestea din urmă exprimă o anumită concepție de politică contravenţională.

O parte din aceste principii se atribuie la principiile generale ale dreptului, adaptate în acest caz la materia contravențională, iar altele se referă special la dreptul contravențional și poartă un caracter mai restrâns.

În contextul publicației noastre vom desluși atât principiile generale, cât și acelea speciale:

1. Principiul legalităţii în dreptul contravențional, conform căruia nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei contravenţii, nici supus sancţiunii contravenţionale decât în conformitate cu legea contravenţională. Interpretarea extensivă defavorabilă şi aplicarea prin analogie a legii contravenţionale sunt interzise.

2. Principiul egalităţii în faţa legii contravenționale. Persoanele care au comis contravenţii sunt egale în faţa legii şi a autorităţilor publice şi sunt supuse răspunderii contravenţionale fără deosebire de rasă, naţionalitate, limbă, religie, sex, apartenenţă politică, avere, origine socială sau de orice altă situaţie.

3. Principiul dreptăţii în dreptul contravențional. Persoana poate fi sancţionată doar pentru contravenţia în a cărei privinţă este dovedită vinovăţia sa.

4. Principiul umanismului, presupune că întreaga reglementare în materia contravenţională trebuie să exprime interesele fundamentale ale omului. Acest principiu acţionează în două direcţii: este asigurată protecţia persoanei care este parte vătămată, ale cărei drepturi şi interese legale sunt lezate prin contravenţie, şi constrângerea contravenţională faţă de persoana ce a comis fapta, însă aceste măsuri de constrângere trebuie să aibă un caracter uman, respectându-se drepturile persoanei la asistenţă juridică, asistenţă medicală, demnitatea umană, etc. [4, p. 59] Persoana poate fi sancţionată numai pentru contravenţia în a cărei privinţă este dovedită vinovăţia sa, cu respectarea legii contravenționale.

Măsurile de constrângere, inclusiv sancţiunile contravenţionale, pe lângă funcţia coercitivă, trebuie s-o îndeplinească şi pe cea de educare a cetăţenilor în spiritul respectării legilor şi a altor acte normative din convingere. Legea contravenţională trebuie să asigure securitatea persoanei şi tratamentul ei uman în cadrul procedurii contravenţionale. La aplicarea măsurilor de constrângere contravenţională se evită cauzarea de suferinţe fizice, morale şi materiale, precum şi lezarea reputaţiei persoanei. „Legea contravenţională nu urmăreşte cauzarea de suferinţe fizice sau lezarea demnităţii omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.” [1, art.9].

În categoria principiilor speciale ale dreptului contravențional se includ:

1. Principiul caracterului personal al răspunderii contravenţionale. Persoana este supusă răspunderii contravenţionale doar pentru fapte săvârşite cu vinovăţie.

2. Principiul individualizării răspunderii contravenţionale şi sancţiunii contravenționale. La aplicarea legii contravenţionale se ţine cont de caracterul şi gradul prejudiciabil al contravenţiei, de persoana făptuitorului şi de circumstanţele atenuante ori agravante. Nimeni nu poate fi supus de două ori răspunderii contravenţionale pentru una şi aceeaşi faptă [1, art.art 8-9].

3. Prevenirea şi combaterea contravenţiilor. Scopul legii contravenţionale constă în apărarea drepturilor şi libertăţilor legitime ale persoanei, apărarea proprietăţii, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, în soluţionarea cauzelor contravenţionale, precum şi în prevenirea săvârșirii de noi contravenţii. Elementul de prevenire este foarte important în măsura în care statul, prin organele abilitate trebuie să asigure restabilirea ordinii de drept și să întreprindă toate acțiunile necesare preîntâmpinării comiterii de noi contravenții.

4. Contravenţia este unicul temei al răspunderii contravenţionale. Orice formă a răspunderii juridice, inclusiv cea contravențională, decurge în mod obiectiv

din săvârșirea unei fapte ilicite care naște dreptul statului de a aplica sancțiunea prevăzută de norma juridică încălcată și obligația făptuitorului de a suporta consecința faptei comise. Respectiv, pentru ca fapta (acțiunea sau inacțiunea) social-periculoasă să constituie o contravenție, ea trebuie sa fie prevăzută de legea contravențională. Temei juridic de aplicare a răspunderii contravenționale este contravenția.

5. Prezumţia de nevinovăţie. Persoana acuzată de săvârșirea unei contravenţii se consideră nevinovată atâta timp cât vinovăţia sa nu este dovedită în modul prevăzut de lege. Nimeni nu este obligat să dovedească nevinovăţia sa. Concluziile despre vinovăţia persoanei în săvârșirea contravenţiei nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate în condiţiile prezentului cod se interpretează în favoarea persoanei în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional.

6. Inviolabilitatea persoanei. Libertatea individuală şi siguranţa persoanei sunt inviolabile. Persoana pasibilă de răspundere contravenţională poate fi reţinută sau supusă constrângerii numai în cazuri excepţionale şi în condiţiile legii, urmând să fie tratată cu respectul demnităţii umane.

7. Libertatea de mărturisire împotriva sa. Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soţului/soţiei, logodnicului/logodnicei sau să-și recunoască vinovăţia. Persoana căreia autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională îi propune să facă declaraţii demascatoare împotriva sa ori a rudelor sale apropiate, a soţului/soţiei, logodnicului/logodnicei este în drept să refuze de a face asemenea declaraţii şi nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta.

8. Dreptul la apărare. În procesul contravenţional, autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională este obligată să asigure părţilor şi altor participanţi la proces deplina exercitare a drepturilor procesuale în condiţiile Codului contravențional. Pe parcursul procesului contravenţional, părţile au dreptul să fie asistate de un apărător (avocat). În momentul pornirii procesului contravenţional, autoritatea competentă să soluţioneze cauza contravenţională este obligată să aducă la cunoştinţa persoanei pasibile de răspundere contravenţională dreptul ei de a fi asistată de un apărător.

9. Limba în care se desfăşoară procesul contravenţional şi dreptul la interpret. Procesul contravenţional se desfăşoară în limba de stat. Persoana care nu posedă sau nu vorbeşte limba de stat are dreptul de a lua cunoştinţă de toate actele şi materialele dosarului şi de a vorbi în faţa autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională prin interpret. Procesul contravenţional se poate desfăşura în limba acceptată de majoritatea persoanelor care participă la proces. În acest caz, actele procesuale se întocmesc în mod obligatoriu şi în limba de stat. Actele procesuale ale autorităţii competentă să soluţioneze cauza contravenţională se

înmânează persoanei în a cărei privinţă a fost pornit procesul contravenţional, fiind traduse în limba pe care aceasta o cunoaşte.

10. Dreptul de a nu fi urmărit sau sancţionat de mai multe ori. Nimeni nu poate fi urmărit sau sancţionat de mai multe ori pentru aceeaşi faptă. Reluarea procesului contravenţional care a încetat poate avea loc doar în cazul descoperirii unor noi circumstanţe sau în cazul depistării unui viciu fundamental în hotărârea de încetare [1, art. art. 375-381].

Pentru a defini dreptul contravențional ca ramură de drept autonomă a mai fost identificat un criteriu – *sistemul terminologic*. Necesitatea terminologică survine din necesităţile sociale de a cunoaşte, de a recunoaşte şi de a manipula „lucrurile" specifice fiecărui domeniu de activitate. Termenii din domeniul dreptului contravențional reflectă cunoașterea, înțelegerea și precizarea „noțiunilor" specific domeniului care, în totalitatea lor, formează terminologia contravențională.

Printre cauzele care favorizează apariția noilor „noțiuni" juridice sunt necesitățile sociale, armonizarea legislației. Așa de exemplu, odată cu implementarea noului Cod contravențional în 2008 au fost create noi concepte juridice, inexistente până la momentul respectiv și cărora le corespund termeni juridici speciali, și anume de circulație în materia contravențională. În lucrarea noastră am folosit doar unele unităţi terminologice din domeniul contravențional, cu explicațiile de rigoare. Așa de exemplu,

sintagma *„contravenție",*

- fapta, acţiunea sau inacţiunea, ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracţiunea, săvârșită cu vinovăţie, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod şi este pasibilă de sancţiune contravenţională; [1, art. 10]

unitatea terminologică *„răspunderea contravențională",*

- este reacţia statului la săvârșirea unei fapte contravenţionale prin aplicarea de către organul împuternicit faţă de făptuitorul ei a constrângerii statale prevăzute de legea contravenţională, în modul şi în termenele stabilite de lege, în limitele sancţiunii contravenţiei comise, precum şi obligaţia contravenientului de a suporta sancţiunea aplicată.

construcția terminologică *„aplicarea punctelor de penalizare",*

– sancțiune contravențională prevăzută pentru săvârșirea contravențiilor stabilite în Cap. XII, XIII din Codul contravențional; [1, art. 36]

sintagma nominală *„agentul constatator",*

- este reprezentantul autorităţii publice care soluţionează, în limitele competenţei sale, cauza contravenţională în modul prevăzut de lege; [1, art. 385]

construcția *„procedura scrisă de examinare a cauzei contravenționale",*

- se aplică tuturor cauzelor contravenţionale a căror sancţiune prevede mări-

mea amenzii nu mai mare de 300 de unităţi convenţionale. Cauza contravenţională în procedură scrisă se examinează de instanţa de judecată în lipsa părţilor şi fără dezbateri orale;[1, art. 464[1]]

structura terminologică *„ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport”,*

- măsură de siguranță contravențională care constă în interzicerea temporară persoanei fizice de a conduce mijloace de transport prin ridicarea permisului de conducere până la pronunțarea hotărârii judecătorești asupra cauzei[1, art. 439[4]].

Terminologia juridică niciodată nu s-a aflat într-o stare stabilă, ea mereu este într-un proces continuu de schimbare, în funcție de evoluția raporturilor sociale și a normelor juridice [2, p.125].

Din informațiile prezentate mai sus concludem că, dreptul contravențional este o ramură de drept autonomă în sistemul național al dreptului, având propriul obiect de studiu, metodă proprie de reglementare, principii fundamentale de drept contravențional și sistem terminologic propriu. *Dreptul contravențional poate fi definit ca o totalitate de norme juridice strict determinate, instituite de legislația contravențională, cu scopul de a ocroti drepturile și libertățile legitime ale persoanelor, alte valori sociale determinate, pentru a soluționa cauze contravenționale, precum și a preveni comiterea contravențiilor*.

Dreptul contravențional se caracterizează prin mobilitate. Având în vedere multitudinea de relații sociale pe care le reglementează normele dreptului contravențional, evoluția lor și modul în care sunt reglementate aceste relații, s-ar putea spune că ramura dreptului contravențional este ramura cea mai dinamică din sistemul nostru de drept. Specificul activității contravenționale impune transformări rapide și în plan juridic, modificările legislative având un ritm mult mai alert decât în alte ramuri ale dreptului, care se bucura de stabilitate.

Referințe bibliografice:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova din 24.10.2018. În: Monitorul Oficial Nr. 3-6 din 16.01.2009, republicat în: Monitorul Oficial Nr. 78-84 din 17.03.2017.
2. Auger *Pierre.*, Rousseau Louis-Jean et coll.,Méthodologie de la recherche terminologique, Office de la langue française, Québec , Editeur officiel du Québec,1978.
3. Guțuleac Victor. Locul și rolul dreptului contravențional în sistemul național al dreptului. În: Revista Națională de Drept, Nr. 1, 2015.
4. Furdui Sergiu. Dreptul contravenţional. Chişinău: Cartier, 2005.
5. Rusu Vladimir. Suport de curs la disciplina drept contravențional. Bălți, 2014.